

ЕКОЛОГІЯ ВЗАЄМИН ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ТА КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Теглівець А.

Миколаївський державний університет ім. В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна

Стаття присвячена актуальній проблемі екології взаємин практичних психологів та керівників закладів освіти. Проаналізовано особливості комунікативної взаємодії практичних психологів та керівників навчальних закладів, окреслено проблеми та шляхи вирішення.

Ключові слова: екологічне спілкування, екологічна взаємодія, комунікативність, соціальна роль, соціальний статус.

Постановка проблеми. В умова реформування сучасної системи освіти досить важливе значення набувають форми професійного співробітництва практичних психологів та керівників закладів освіти. На нашу думку, успішність впровадження новітніх психолого-педагогічних технологій, багато в чому залежить від вміння встановлювати практичними психологами екологічних взаємин з керівниками закладів освіти. Ми вважаємо, що від згуртованості професійних дій управління та психолога залежить не тільки результативність навчально-виховного процесу, а й психологічний мікроклімат в педагогічному та учнівському середовищі.

Як показує практика, до функціональних обов'язків сучасного керівника навчального закладу належить не тільки керівництво діяльністю всього педагогічного колективу, але й піклування про подальший творчий розвиток підлеглих.

Тенденції і орієнтири становлення та розвитку нової системи української освіти внесли суттєві зміни у педагогічну теорію і практику та запропонували керівникам та практичним психологам навчально-освітніх закладів нові завдання. Психологу освітнього закладу необхідно орієнтуватися у різноманітті не тільки новітніх педагогічних технологій, а і *управлінських ідей*, вивчати та успішно впроваджувати досягнення науки і перспективного педагогічного досвіду, організовувати творчу, продуктивну, професійну взаємодію в колективі. Саме тут, на наш погляд, важливого значення набувають налагодження екологічних ділових взаємовідносин між керівником та підлеглими. Оскільки психолог опинився в ситуації, коли його розширені функціональні зобов'язання передбачають демократичні засади, а можливості діяльності залишаються обмеженим старим моделлю підпорядкування. Головна проблема в тому, що за своїм соціальним статусом практичний психолог підпорядковується керівнику, а за функціональними обов'язками, які окреслені Положенням «Про психологічну службу» МОН, він повинен створювати позитивне мікросередовище в навчальному закладі, що відповідає функціям менеджера. Таким чином, порушується автономія його професійної діяльності. Вихід із ситуації, яка склалася, ми бачимо в опануванні психологом та керівником навчального закладу основами екології ділових взаємин, що дасть змогу налагодити сприятливий психологічний мікроклімат в колективі, оскільки саме від них залежить творчий мікроклімат, який сприяє продуктивній співпраці. За таких умов педагогічний колектив починає працювати як злагоджений механізм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про недостатнє висвітлення проблеми в літературних джерелах. В опрацьованій літературі спостерігається відсутність однозначного тлумачення понять «екологічне спілкування», «екологічної взаємодії».

І.О. Кулінич, А.І. Китов, Т.В. Буткевич, Е.Е. Вендров, Н.А. Коломінський в своїх дослідженнях головну увагу приділяють діяльності керівника, та вважають, що трудова діяльність залежить від психологічних аспектів управлінських відносин [4,5]. Зазначені науковці вирізняють два погляди на об'єкт психології управління: «людина-техніка» та «людина-людина» [2].

Спираючись на попередні дослідження, ми вважаємо, що головного значення набувають дослідження саме екологічних взаємовідносин між управлінцем та психологом, які відносяться до моделі «людина-людина».

Мета статті. Метою даної статті є вивчення проблеми взаємовідносин керівника навчального закладу та практичного психолога з позиції екології взаємин, розкриття понять «екологічне спілкування», «екологічна взаємодія» керівника закладу освіти та практичного психолога.

Основний матеріал.

Перед тим як перейти до викладання нашого бачення проблеми, ми вважаємо за необхідне дати визначення поняттю «екологія». В тлумачному словнику надається наступне визначення поняття «екологія»:

1. зв'язок між організмом і довкіллям;
2. зв'язки між організмами і навколишнім середовищем;
3. це комплексна наука про виживання в довкіллі – пізнання законів розвитку і функціонування біосфери як цілісної системи [1].

Треба зазначити, що дане визначення є не психологічним, а відноситься до природничої сфери науки. На сучасному етапі розвитку психології в психологічних словниках визначення терміну не висвітлюється. Але в той же час цей термін починає активно використовуватися в психолого-педагогічній літературі, під час дискусій на науково-практичних конференціях.

Ми розуміємо визначення поняття «екології взаємин», як збереження автономності та поваги до особистісного простору людини, його внутрішнього психологічного комфорту.

Якщо ж звернутися до системи «людина-людина», то важливого значення, на наш погляд, набуває міжособистісне спілкування. В Психологічному словнику [6] термін «спілкування» має два визначення:

- складний багатофакторний процес встановлення і розвитку контактів між людьми, що породжується потребами спільної діяльності, та такий, що включає обмін інформацією, вироблення спільної стратегії взаємодії, розуміння іншої людини;
- взаємодія суб'єктів, що здійснюється знаковими засобами, що викликає потребу спільної діяльності і спрямована на суттєві зміни в становищі поведінки і особистісно-змістовних новоутворень партнера [6].

Ми акцентуємо увагу на перцептивному компоненті спілкування, оскільки від того, як люди сприймають один одного залежить наскільки позитивними або негативними будуть складатися їх відносини, що безпосередньо впливає на продуктивність праці.

Для екологічності взаємин дуже важливо мати знання основ ділових взаємовідносин та впровадження їх у практику роботи. Вміння будувати професійні взаємини на засадах взаєморозуміння передбачає знання психології спілкування.

Найтоловніше для ділового спілкування як з позиції керівника, так і практичного психолога – це вміння професійно висловлювати свою думку та вміння активного слухання.

Між керівниками та практичними психологами, на нашу думку, досить важливий ступінь взаємодовіри один до одного, як до професійних партнерів. Наша багаторічна практика показує, що такий тандем сприяє досягненню результативності в розвитку навчального закладу, за умови єдності позицій в ділових взаєминах. Нажаль, на сучасному етапі розвитку системи освіти проблемним є не тільки створення відносин, що базуються на взаємодовірі та відчутті єдності до спільної справи, але й формування партнерських стосунків. Слід зазначити відсутність досвіду таких відносин в сучасній освітній системі. Саме це гальмує освітні процеси розвитку навчальних закладів. Для досягнення результативності в роботі навчального закладу для впровадження новітніх освітніх технологій в систему освіти важливого значення набувають взаємовідносини між керівниками практичними психологами. Адже саме вони є носіями психологічних знань в системі освіти, від їх професіоналізму залежить створення умов для підвищення психолого-педагогічної культури серед учасників навчально-виховного процесу. Нажаль, сучасний розвиток освіти демонструє зовсім інші стосунки. Не завжди керівники та практичні психологи закладів освіти вважають себе професійними партнерами, не завжди вони відчують причетність до виконання спільної справи.

На наш погляд, взаємодія між управліннями та психологами повинна ґрунтуватись на сукупності ідей та поглядів, що віддзеркалюють професійні завдання, кінцеву мету педагогічної діяльності. У процесі вирішення професійних педагогічних проблем потрібно обов'язково дотримуватись координації спільної діяльності. Саме це, на нашу думку, складає сукупність екології взаємин.

На практичного психолога та керівника навчального закладу, педагогів покладається головне завдання – результативність діяльності навчально-виховного процесу. Досягнення такого результату можливо за умови створення команди однодумців. У практичного психолога

завдання – впровадження сучасних методів становлення ділових взаємин, а на керівника – створення відповідної системи ділових взаємовідносин.

Більш детально уточнимо, що ми розуміємо під екологією взаємин – це система взаємопов'язаних елементів спілкування, що залежать від впливу психології групи, її лідерів, керівництва колективу, а також практичного психолога. Для високого рівня розвитку екологічних взаємин, які складаються в колективі, практичний психолог неодмінно повинен бути прийнятним на емоційному рівні педагогами та керівництвом.

Важливого значення набуває розуміння кожним учасником навчально-виховного процесу індивідуального вкладу у спільну діяльність – розвиток освітнього процесу у навчальному закладі. Екологія взаємовідносин сприяє продуктивній співпраці членів організації та виробленню стратегії розвитку кожного окремого суб'єкту діяльності, а також виключає можливість процесів гальмування розвитку освітньої системи. При досягненні індивідуальної мети кожної особистості, екологія спілкування допомагає організувати діяльність таким чином, щоб відбулось збереження автономії кожного члену колективу, саме це і буде сприяти уникненню внутрішньої протидії суб'єктів.

Успішна взаємодія між практичними психологами і керівниками залежить від психологічної сумісності. Як практичний психолог, так і керівник мають справу з одним типом педагогічних завдань:

- стимулювання педагогів;
- націлення освітян на вирішення основних педагогічних завдань;
- турбота про підвищення психолого-педагогічної кваліфікації працівників;
- розкриття засобів та методів сучасних педагогічних технологій.

Для вирішення поставлених завдань практичний психолог та управлінець повинні досконало володіти фаховими знаннями, мати власний досвід, бути толерантним, вміти бачити ситуацію розвитку сучасного закладу в цілому. Головною відмінністю керівника і психолога є соціальна статус. Практичний психолог – це підлеглий, і він повинен дотримуватись субординації та координувати свої дії відповідно вимогам керівника. У зв'язку з цим, ми вважаємо, що на сьогодні великого значення набуває ступінь підпорядкованості та залежності практичного психолога від безпосереднього керівника навчального закладу.

Рівноправне партнерство передбачає вирішення ділових взаємин на рівні однакових можливостей, але у психолога і у керівника, з огляду на вище зазначене, професійні можливості різні.

Для формування екологічних взаємин між керівником навчального закладу та практичним психологом важливого значення набуває не тільки обізнаність в функціональних обов'язках та дотримання чітких правил субординації, але й психологічна готовність до рівноправного спілкування. Але треба зазначити що саме для рівноправного спілкування керівники психологічно не готові, що є одним з перешкод гармонійної взаємодії керівника та підлеглого.

Література

1. Мусієнко М.М. Екологія: Тлумачний словник. – К.: Либідь, 2004. – С.125.
2. Кулінич І.О. Психологія управління. – К.: Знання, 2008. – 292с.
3. Бітянова М. Психолог у школі: зміст діяльності і технології. – К.: Главник, 2007. – 160с.
4. Коломінський Н.А. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект): Монографія. – К.: МАУП, 2000. – 286с.
5. Китов А.И. Психологія управління. – М., 1979. – 521с.
6. Психологія. Словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494с.

СТАВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ЗДОРОВ'Я

Тимофієва Марина Пилипівна

викладач Буковинського державного медичного університету кафедри психології та соціології кандидат психологічних наук, м.Чернівці, Україна

Аналізується ставлення сільської молоді до здоров'я. З'ясовується вплив різних джерел інформації на поінформованість респондентів у галузі здоров'я й здорового способу життя. Основна увага приділена вивченню когнітивного, емоційного, ціннісно-мотиваційного, поведінкового компонентів.

Ключові слова: ставлення до здоров'я, психічне здоров'я, цінності життя, чинники збереження здоров'я, фактори впливу на здоров'я людини.

Актуальність проблеми. На тлі суспільних негараздів, нестабільності повсякденних умов життя та труднощів пристосування до них формування самодостатньої, цільної та зовнішньої і внутрішньої гармонійної особистості є вельми складним завданням. Сучасний світ через свою складність, динамічність та суперечливість створює різноманітні проблеми для людини і владно вторгається в її особистісний простір. Соціально-технологічний прогрес спричиняє зростання негативного впливу на особистість інформаційних потоків; збільшення повсякденних фізичних та психологічних навантажень; загострення екзистенціонального почуття страху, невпевненості, розгубленості та розчарування. Усе це негативно позначається на здоров'ї людини загалом і на психічному здоров'ї зокрема. Враховуючи те, що людське життя – найвища суспільна цінність, перед людством постає ряд важливих завдань, серед яких найважливішим є збереження здоров'я людини, причому не тільки фізичного, а й психічного.

Мета повідомлення: оприлюднення результатів дослідження індивідуального розуміння сільською молоддю категорії «здоров'я».

Результати дослідження. Ставлення до здоров'я виступає одним з основних елементів самозбережуваної поведінки людини і являє собою систему індивідуальних, вибіркового зв'язків особистості з різними явищами навколишньої дійсності, що сприяють або, навпаки, загрожують здоров'ю людей, а також визначає оцінку індивідом свого фізичного та психічного стану.

Багато науковців намагалися дати визначення поняттю «здоров'я», серед них В.А. Ананьєв [1], Г.П. Апанасенко, Т.С.Бойченко І.І. Брахмана, Бурлакова І.А. [2], Д.Д. Венедиктова, Є.Н. Кудрявцева, Ю.П. Лісіцина, С.Д. Максименко [5], Нікіфоров Г. С. Вихід за межі визначення здоров'я як медичної категорії може бути пов'язаний із недостатністю спроб підвищити рівень здоров'я особи через акцент на формування лише фізичного і соматичного здоров'я. Співвідношення й оцінки означених понять, тобто фізичного, соматичного, психічного, психологічного здоров'я,

обговорювалися у численних наукових працях Л. Каткова [3]. Критерії психічного здоров'я досліджував В.В. Кліменко [4]. Взаємодія факторів формує відповідний рівень психічного здоров'я, який визначається на основі комплексу суб'єктивних і об'єктивних критеріїв (М.М. Жаріков, Л.О. Кришпанівська, С.І. Громбах, Л.М. Козак, А.П. Козін, К. Леонгардт, А.Є. Лічко та інші).

Сірко Р.І. вважає, що стан психічного здоров'я молоді людини детермінується численними особистісними характеристиками, синтезом соціальних і біологічно зумовлених особливостей психіки. До них належать вроджені психофізіологічні властивості, психоемоційні якості, інтелектуальні здібності, індивідуальні характеристики, які зумовлюють особливості спілкування, задоволеність різноманітними аспектами сімейних чи навчальних відносин, специфіка сформованої мотивації [9].

Установлено, що більш продумана організація навчального процесу у вузі і середньому спеціальному навчальному закладі та більша відповідність інтелектуальних здібностей складності матеріалу сприяють оптимальному функціонуванню психофізіологічних і особистісних систем індивіда і в такий спосіб, значною мірою охороняють його психічне здоров'я.

З дослідження особливостей ціннісних орієнтацій юнацтва Ставицька С.О. відзначає значущість здоров'я (фізичне і психічне) як цінність – 82 %. Водночас відповідальність, сила волі складають 23 %, терпимість до поглядів і думок інших – 11 %. На нашу думку когнітивний, поведінково-діяльнісний, мотиваційно-вольовий компоненти стосовно цінностей займають у молоді не найвище місце, хоча усвідомлення важливості здоров'я як цінності ніким не заперечується.

Отже, автор вважає, що активно формується і розвивається базова структура особистісних цінностей у підлітковому і ранньому юнацькому віці. Саме в цей період навчальні заклади і батьки мають звертати увагу на виховання як цілеспрямований розвиток особистості, її духовні й моральні сфери [7].